

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И УМЕТНОСТ.

УРЕЂУЈЕ ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 19.

У Н О В О М С А Д У 9. М А Ј А 1885.

ГОД. I.

МОМЕ ОДЛЕТЕЛОМ СОКОЛУ.

ОД ЉУБИНКА. *)

Уче добих писмо, — ох, кобни су гласи,
Узбуркали груди крвави таласи,
Син ми лежи болан, без наде, без јава,
На подглавку меком клонула му глава, —
Можда ће ми сунце за навека заћи —
Драгомире, сине, дал' ћу т' жива наћи?

Кочијашу, терај, сунцу мојих дана!
Шибай, шибай журно два коњица врана,
Моја мис'о брже, него они, лети:
Хоће ли ми чедо болест преболети?
Можда ће ми сунце за навека заћи! —
Драгомире, сине, дал' ћу т' жива наћи?

Облаци се купе, ситна киша бије,
Ал' ниједна капља на ме пала није,
Да угаси огањ у сред срца жива,
Од мога ме чеда дели магла сива,
Још у ону дољу ваља брзо саћи —
Драгомире, сине, дал' ћу т' жива наћи?

Београда ево, кроз маглу га гледим,
Па у срцу зебем, задршћем, побледим!
Само два, три крока, па ево ме туди,
Да оросим сузом слабачке ти груди!
Да л' на сусрет идем радости ил' даћи?
Драгомире, сине, дал' ћу т' жива наћи?

Ево крова, куће, ево плота стара,
Ту жалосна мајка чедо разговара; —

Дотакох се браве, мозак ми се мути.
Ослушкујем, дал' ћу врисак какав чути?
Ал' унутри веје свечана тишина,
Над постељом меком боланог ми сина. —

Гле, а ли је ово моје чедо мило,
Што је дивне очи тихо заклопило?
На чеоце бледо црна самрт слази,
Ледено му лице, ледени образи!...
Ој, отвори очи животе и снаго,
Драгомире, сине, наше чедо драго!...

Трепавица с' диже, бол га тешки свлад'о.
Угашене очи, — угашена надо!
Гледа оца, мајку, — задњи уздах таје,
Ал' нас сунце јарко више не познаје!...
Ој, не гледај тако, увенута грано,
Драгомире, чедо, наша слатка рано!...

Склониле се очи, оне очи дивне,
На уснама трепте речи жалостивне!..
Само тихо, тихо, нек нам чедо снива,
Чеоце му бледо анђелац целива..
Не видите светлост божанскога плама
Како тихо лебди на бледим уснама?

* * *

Не, у јаву црну ја гледати нећу —
Моме чеду брже воштаницу свећу!
Авај чедо драго, срце срца мога,
Гледни тужну мајку, гледни оца твога.

*) Драгог нашег пријатеља и сарадника нашем листу, песника лепих „Жалиља“, задесио је пре неколико дана страشان удар. Мило му чедо, синчиња Драгомира оте немилостива смрт из наручја родитељског. Брижни родитељи хтедохе спасти драго дете од гушобоље, која у њиховим крајевима влада, па га мати одведе у Београд, али суђено би, да добре родитеље не мимоиђе зао удес. Запаљењу мовга подлеже нејаки створ у шестој години млађаног свог века. — Ако таквој рани има мелема, то држимо, да ће честитом пријатељу нашем одланути нешто и олакшати му сињи терет уверење, да ће бујним овим откуцајем увцељеног срца, којим се прашта са „одлетелим својим соколом“, ганути сваког читаоца на искрено сажалење и саучешће. Нека буде уверен, да ће му се бол разумети, па не би ли и у томе нашао бар и најмање утехе. У.

Што се твоје рубље тако журно спрема?
Драгомире, сине, тебе више нема!

Зар остављаш браћу, бабу, деду стара?
Ко ће да ти пева, да те разговара?
Ко ће да нам прича, како лете ласте?
О кишици благој, да дете порасте?
На обзору жића мутан с' облак спрема —
Драгомире, сине, тебе више нема!

Ноћ је пала тиха.. воштаница горе,
У собици чујем тихе разговоре:

Београд 12. априла.

„Лепо, красно дете... к'о тица на грани,
„Па сад да се у гроб за навек сарани,
„То је жалост горка, тешка и голема“!
Драгомире, сине, тебе више нема!

Пролили смо сузе, море суза врели,
Та од нас су тебе анђели отели!...
Ти сад причаш боги: о небу, о свету,
О оцу и мајки, о руменом цвети!...
Збогом, душо драга — слико пуна чара,
Одлетела тицо, — срце из недара!

НИГДЕ СВОГА.

УСПОМЕНА ИЗ ДЕТИЊСТВА.

НАПИСАО С—

ако му право име било, не знам. Никад ни чуо нисам. Атом смо га сви звали: и ми деца и наши старији.

Упамтио сам добро деда-Ату. А и ко га не би упамтио! Чудан неки човек био то. Баш прави особењак.

Наша кућа била у једном сокаку а његова у другом, преком сокаку. Баште нам се укрштале.

Ал шта рекох! Кућа дедина! Каква кућа? Није то куће ни видело. Била то опала и јадна кућица; кућерак мали и трошан.

Зидови још неолепљени, ма да је деда-Ата већ једном ногом у гробу. Крoва честитог на кућици није, али је деда већ приправио покров.

Ни оцака правога нема Ата на дому свом. Али зато лулу! На њу се и пуши, ако се на оцак дедин не пуши скоро никад.

Ретко кад ко видио дима из Атиног оцака! Па ни зими! Ни кад је највећа мећава.

Покривача на кући Атиној можда би и било каквог-таквог, да је деда-Ата млад. Покрио би он кућу! Претресао би бар покривач! Та и овај, што је сад на кући, подигао главом он. Ал кад је и кад то било?

Пропао би досад још и бољи и кров и покривач. Мало том помогао и сам Ата: извлачио он коју жамљу, кад у пепелу по јаје испећи хтео.

А много су и комшијска деца наудила деда-Атином покривачу. Међу њима сам ја био ко-ловођа.

Не знам баш зашто, али су коњи наши из дедине стреје увек најбољи били. Истина била стара трска али коњи тим ватренији.

Лако смо долазили до тих коња па буд-зашто. Један-двојица подигли мало трећег и овај

већ извлачио све по избор трску из дедине стреје. Ниска била.

А деда-Ата? Шта може он! Видио је увек. Та ми смо се већином у његовој авлији и играли и трчали и вијали се. Ту нам најмилије било.

Изашао би деда па би псовао. Жестио се. Хтео, богме, и повијати. Али како ће старац дете ухватити?

Чим он у потеру а ми па у нашу башту. Направили ми деру у еведри и — то нам био преки пут и к деди и од деде. Истина, добро сам упамтио, кад је отац видио ту деру. Платио ми поштено али дера је остала и — дуго је стајала.

Деда-Ата дојурио, боже, до те дера. Стао на њу па у псовку. А ми дечурлија све полегали у травуљину и штир по нашој башти, па се још и смејемо. По гдекоју и вратимо деда-Ати Грдио нас деда-Ата али нас и волео!

Да није нас било, ваљда би и говорити заборадио. Ретко куд одлазио он а њему још ређе ко долазио. А ми му били свакидањи гости — кад време допустило. Па и по више пута до-трчавали смо у његову авлију. Ту се играли свакојакних игара. Чак смо и коње наше и уздице и сву опрему у његовој авлији остављали.

Нисмо ми увек срдили деда-Ату. Окупили смо се другдаш и лепо око деде нашег. Седили тако пред његовом кућом а он би нам онда приповедао и приповедао.

Говорио нам, о чем је најлепше знао. А све из сретних својих времена. Имао и он среће! Живео и он лепо! Као момак и на гла-су био!

Радио је много. Па тек, кад се оженио! Он

и његова Круна и скућили ово мало хуђе кућице, што ми сад развличимо. Па уштедили и нешто новаца. Али дуге године па се то мало-по-мало разлизало, вели деда-Ата, и онда ће да окрене у световање.

Није Ата видео баш никакве школе, али многе године проживео па од света доста се чему научио.

Слушали смо тако деда-Ату по читаве сате а слушали би и дуже, да тек чија мати не повиче: Јоцо или Перо, јеси-ли огладнио, хоћеш-ли хлеба. Ево, на!

Првемо и сви на те речи, а и не дочекамо, да Ата сврши. А кад дочекамо свршетак, завршио би најчешће са Круном својом, са бабом својом. И да је плакати могао и плакао би! Тако му тешко било без друга својега!

Говорио нам он, како је и сина имао. Право лане! И увек би онда пољубио по једног од нас. Првог до себе.

— Да те пољубим мешто сина мог, мог слатког Мирка.

Кадгод би дошао до Мирка, сам би прекинуо разговор. Замислио би се. Устао би онда и ушао у собу.

Шта је у соби радио, не знам. Никад ни сам ни био у његовој соби. Кроз мали прозорчић могао сам назрети, како држи неки шешир у рукама. Други додају, да је шешир и љубио па да је и — клечао.

Сиромах деда-Ата! Бог би знао, шта га тиштало у тим тренутцима!

Сиромах Ата! То вам је дрво, са кога су све гране посечене, скоро са свим суво. Једва се тавори. Скоро ће угинути. Дани су му избројани.

Нема деда-Ата баш никог! Никог не може својим назвати!

Па нешто га се и сами људи клоне. Није им он пар! Његово коло одавно помрло. Он један још живи!

Деда се баш и не намеће много. И он се нешто сумира од људи! А и сам не зна зашто! Крив није ником. Ама баш ништа крив није! Увредио није никог! Никог преварио! Ни од ког украо! Никог убио!

Биће сигурно зато, што је стар. Кукуљав баш старац. А доселио се, — бог га знао с које стране.

Можда је и због тог! Ал ја бих рекао, да се људи Ате и Ата људи клони, што је он сиромах.

Сиромах човек готов ђаво! И доиста неки држали деда Ату и за вешца.

— Онај матори вештац! могло се чути чешће. Много и много дете није смело у дедину авлију на игру. Мати му запретила. Извукло је по гдекоје и батина због деда-Ате.

Напослетку, ко би баш и био на чисто са деда-Атом?

Не ради тај ништа и — опет живи! Не пита свет, како се деда хлебом храни! Доста је да не заслужује ништа а живи: храни се.

Неки тек зна, како је чемерна корица хлеба, што ју Ата поједе. И горка је и тврда!

Било међу комшијама, који су жалили старог Ату. Па из милостива срца доносили или шиљали деди, кад се у кући што бољег нашло: мало од јела, нешто од мрса.

Та и Ата је човек! Хришћанин је и он. Нек зна бар, кад су већи свеци. Божић, ускрс, духови. Нек онда бар што лепше поједе.

У нас се није пресипало. Рећи ћу, сиромаси смо били. И опет од свију смо ми највише шиљали деди. Сестра моја, Ана, мало које недеље ил свеца није носила деда-Ати мало чорбе и парче-два гибанице јел савијаче.

Трчкао сам и сâм поред секе. У собу дедину ретко је и сестра доспела.

На деда-Атиној кујни није било браве, ал он је увек подупрџо врата. Морали смо лупати. Кад је изашао, рекао је само:

— О боже, та ваша мати баш рани мене. Примио је онда. Рекао: хвала, децо! Ушао је и врата опет подупрџо.

Звалисмо ми деду, да дође и да руча код нас. Никад није хтео! Једанпут само дошао на свечаре: о светом Стевану. И никад више.

Онда се стидио целог ручка. Није готово ништ јео.

У нас било гостију. Ту ујак и ујна, ту тетка. Сви са стране. Па онда и из села још двојетроје. Оправили се сви. Обукли стајаће руво. Обукао се и деда. И опет се штимавао, баш приметили сви, због тог, што је слабо одевен.

Зацело зато није никад више дошао.

Деда-Ата је баш сиротовао. Мање-више живео о корици сува леба. Купио би он по каткад и меканог. Ал то ретко, врло ретко бивало. Више није, него што јесте.

Свет има право, што се чуди и диви, о чем живи старац тај? Да не краде?

Знају неки, па приповедају и другима, како нестане деде по читав дан. Остави кућу пусту.

Неки увардали, куд иде Ата и како иде.

Бадио би на леђа стару своју кабаницу. Рукави су јој доле рогозом завезани. Кабаницу

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

никад на рукаве облачио није. Узео би затим палицу и кренуо још за хлада у — прво село.

Другом по сата пешице а њему сат и по. Трипут толико.

Враћао се тек под ноћ. Опет за хлада. Но-сио је оба рукава у кабанице пуна комађем хлеба.

Сиромашак! Напросио је! Баш у туђем селу!

Знао деда-Ата, да свет приметио, како он проси. Болело га то. Али помоћи нема. Ишао је бар у друго село. Није хтео, да га његови сељани виде, ако већ и знају, да је просијак!

Да морао није, не би тај стао на туђ праг. Можда баш не би морао просити, али ко зна, докле ће живети! Смрт је на њега зацело заборавила.

Испрошена кора хлеба трајала дуго Ати. Окорела се. Он ју сиромас квасио. Омекшала је тако и деда ју јести могао.

Хранио се тако сиромашак. Патио се управо. Чемеран је то живот!

Деда није имао никог и — опет је поквашен хлебац делио са најближим својим.

Имао деда у кући мачка једног. Имао је дуго време и петла. Добио га однекуд. Скапао је одавно већ.

С њима се он највише и разговарао.

Колико и колико пута чули смо, како деда-Ата виче мачка па онда петла. Виче их баш по имену. Дао им он и имена. Зове их из травуљине. Хоће да их нарани. Прихватио се сам мало па се сетио и њих. Од малогало мало и њима дао.

Мачак се по комшилуку омастио зацело више пута него деда-Ата. Петао није знао скитати се. Нашао је које зрно на путу. У Атиној авлији зрна ни за лек. Не памти скоро нико, да је деда имао кад какве летине.

Сиромас је деда-Ата. Стар је; престар је. И срамота га, што мора да досађује другом. Помислио је већ много пута: „Боже, боже, што ме не примиш већ, кад ником ни од какве асне нисам. На досади сам и сâм себи а да нисам другом! Та баш ни за што нисам.“

Опет против божије воље није могао ни умрети деда-Ата. А доћи ће већ и то. И није далеко. Како који дан све ближе.

Види се то и на деди. И познаје се. Већ тешко и иде; и ноге га издају. Уши и очи већ одавно. Од неколико година тешко чује. И, чим мало ветра само, а он не чује ништа. Нешто још види али то се не зове имати вида.

Осећао и сам Ата, да неће још дуго. Па

све се богу моли, да не болује дуго. Ко ће га дворити у болести? Та нигде никог нема!

Моћ издала деда-Ату сасвим. Не може већ ни да седи а од хода ни разговора. Тек по који корак кадар направити. Баш кад мора!

Понајвише лежи деда-Ата.

Нађе се когод, те дође, да обиђе деду. Али ретко! Наша мати понајчешће. Видела и она, да је Атин крај већ близу. Душе ради долазила, да надгледи болесника. Долазила на дан и по више пута. Доносила му по коју и понуду. Да богме, шта имала и шта могла. По коју крајцару и потрошила а да болном још снаге прибави. Слабо помаже!

Дође једног дана мати Ати, а он ће нешто молити. Нека упрегне, моли Ата, Совра коње у кола и нека га однесе до попа. Има важна разговора.

Зачудила се мати! Шта ће деда код попа?

Опет рекла оцу. И отац је учинио Ати по вољи.

Шта је Ата радио код поп-Самујила, није свет знао. Знао је само стари свештеник и још два старца, комшије свештеникове.

Свет је говорио, да се Ата причестио.

Није схватила ни недеља дана после тога а деда-Ата преселио се у вечност.

Мати наша скоро увек у последње време била код болесника. Жао је било сиротог Ате. Дође на часак кући, да надгледи. Па опет деди.

Нико други ни да завири у Атину собу. Мари свет, што је Ата болестан. Мари ко, што ће и умрети. Нек умре! Доста је и живео!

У недељу пред Атину смрт скапао мачак деда-Атин. Кад Ата чуо то, жао га било. Опет се обрадовао па ће матери нашој:

— Ђерко и ја ћу скоро. Данас а најдаље сутра и — Ате неће бити. Неће нико сузу за мном пустити. Штета није, што умирем.

Говори болесник а једва речи изговара.

Уморио се а тек неколико речи рекао.

Примирио се деда. Али ће наставити.

Нешто се помакао Ата. Гурнуо је руку под јастук. Рецимо, да је био јастук. Извукао испод њега стару неку мараму. А рука му сва дркће од слабости.

Чисто се сад променуо деда-Ата. И почеће веселим лицем, блаженим неким осмејком:

— Синко и кћери! Спреман сам за други свет и — опет још једно имам да извршим. Ево ти ова марама. У њој је везан тридесет и један талир. Било их је више. Крваво сам их

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

скуцкао у младе дане своје. Морао сам доста и потрошити. Све то поклањам теби и твојој деци. То ти је хвала од сиротог Ате. Тим ти захваљујем, што си ме надгледала. Нека ти је благословено! Нема Ата никог! Ти си му и твоји најближи. Будите сретни сви до једног! Једва је реч по реч изговарао.

Даље није могао.

И опет је рекао и наредио за укуп. Његова још Круна спремила оба покрова и све. Тамо је у оном старом сандучету. Попи је дао за сахрану. За сандук нека плати мати. Нека су само четир даске па доста је.

Деда-Ату сахранио баш главом стари парох Самујило. Није дао капелану.

Хтео свештеник нешто рећи о опелу. Видело се по њему. Али није имао коме. Само четир носача, — једва их наш отац намолио, — и три старице са матером нашем испратиле деда-Ату.

Бог да души старој прости!

Давно већ труне тело дедино. Сви наши сећају га се из захвалног срца. Сестра понајвише.

Сваког ружичала и сваких задушница прелива му гроб и спомен чини.

Где је био кућерак деда-Атин, сад спретна кућица моје сестре и њеног мужа.

Деда оставио кућерак сестри мојој. Кад се уда, нека се усели у њу.

Јавно у цркви рекао стари Самујило то брзо после Атине смрти. Придиковоао и похвалио деда-Атино милостиво срце. Па и захвално срце.

Мати и талире, што остали, дала сестри, кад се удала. Мало тим, мало отац наш, мало отац мог шурака и — родитељи скршили кућу деци својој.

Сиромах деда-Ата! Не имао нигде свога и опет га се сећа бар ико у селу. Понекад ће когод и да приповеди што из његова чемерног живота!

РАЗНИ ПУТЕВИ.

ПРИПОВЕТКА МИЛАНА САВИЋА.

(Наставак.)

XV.

Младина се разишла; у Новом Саду владала је опет тишина, и на површини друштвеног живота једва ако се овде или онде видело омање таласање, што је носило на себи тип омладинског састанка — можда у срцу које лене девојке а у изразу на снуженом лицу њеном. Највећи одзив остао је у „Заточнику“, где се водила жива преписка о позиву, значају, начину и карактеру омладинског збора. Преписка се водила лепо, достојанствено ако и местимице оштро. Заступник новијег омладинског правца гледао је, да улешпа многе појаве на последњем збору, а заступник старије омладине вадио је из тих појава многе доста жалосне закључке. Поред свег улешпавања од стране нове омладине наишло је становиште заступника старе омладине на веће саучешће код народа, јер му је изгледало природније и родољубивије.

И само уредништво „Заточника“ било је за стари програм, особито у прво му доба, а то је чинило, те се млађи нараштај окренуо од њега, јер му није био доста радикалан. Огромна већина народа пак, а с овом у свези и многи чланови млађег нараштаја, остала је „Заточнику“ верна, јер је у њему нашла прави израз својих жеља и потреба, нашла је несебично, чисто заступање својих права. Много је допринело и то, што се један део омла-

дине оделио од социјалистичке струје и стао на становиште чисто народно. Та нова, или управо обновљена струја добијала је све више маха, тако, да су и саме социјалисте почеле бар речима да нагињу народном правцу. Па и у Србији био је „Заточник“ од великог уплива; што се није могло или није смело у Србији изнети на јавност, то је чинио „Заточник“ — тако, да се тај лист могао сматрати за право гласило српског народа. Милић је могао с поносом гледати на развитак и на уплив свога органа; он и остали сарадници трудили су се искрено и својски, да га одраже на истој моралној висини, а то им је поред поштеног и свесног рада лако ишло од руке, тим пре, што их је народ сам својски потпомагао.

Да богме да су с друге стране наишли на велике препоне. Влада их је сумњичила једнако; горњи листови доносили су разне извештаје о неком ровењу „Заточника“, о директним увредама црквених великодостојника. Но сва та ниска средства нису помогла ништа; углед „Заточника“ растао је од дана на дан тако, да је он с народом заједно био већ и нека сила, с којом је ваљало рачунати. Народ се чврсто држао свог „Заточника“, јер је био уверен, да само у њему има искреног пријатеља. Тако је растао број претплатника свеједнако, да су се не мали трошкови око редакције и адми-

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

нистрадије не само могли намирити, него је и остао приличан сувишак, који је остављан за разне могућности.

XVI.

Кад је Милић саопштио Костићу, да се нашао, који хоће да му даде нужна средства, да може довршити науке своје, био је овај тако изненађен, да није могао у први мах ни речи да изустити, и тек доцније, у току Милићевог разлагања, отме му се питање, ко је тај меценат. Но Милић не хтеде никако да га именује; рекао му је само толико, да ће преко њега добијати редовно новце. Костић му се захвалио од свег срца и кад је Милић из редакције отишао, седе на столицу, спусти главу на руку и поче дуго да премишља. На послетку се диже нагло, извади из џепа подебело писмо, покида га на ситне делове и баца ове у кошар. За тим извади из новчаника повећу банку, замота је у хартију, положи је за тим у куверту, узме шешир и изађе нагло из редакције. Упутио се у неку улицу и стаде пред пошироку кућу. За тим се попне на басамке и рече слузи, који се ту нашао, да га пријави господину. Мало за тим, а слуга изађе и пусти га унутра.

Господин, ком се Костић пријавио, висок човек, са мрким, несталним погледом, примио га је доста пријатно и понудио га, да седне; али Костић не хтеде сести, већ се лепо захвали, говорећи, да му је хитно.

— Па које ми добро доносите, рече господин и погледи Костића хитро.

— Дошао сам, господине, одговори овај, да вам вратим онај новац, који сте ми послали преко вашег повереника. Никако се не могу упустити у то, да извршим ваше захтевање.

— Нисам вам ја послао никакве новце, рече господин изненађено, не знам ја ни о чему.

— Знате врло добро, настави Костић, али да богме, да вам не може ићи у рачун да признате, да сте ме хтели купити, да вам од времена до времена јављам, шта се збива у нашој редакцији и шта се наши први људи договарају. Ја бих био само издајница — а то не могу.

— Вратите новце оном, од ког сте их добили, суне господин, и немојте ми говорити којешта. Јесте л' при себи!

— Јесам, за то сам и дошао, и ево вам новац.

Костић извади из џепа куверту, у којој је била банка, положи је на сто, поклон се и хтеде да иде.

— То је безобразлук, викне сад господин, узмите овај новац и идите кући.

— Мени не треба, рече Костић одсудно.

— Ха, ха! насмеја се господин, гле голафера,

ког могу сатарити. Или ћете радити, што сте обећали — та кад сте новце примили, пристали сте на предлог, или... ја ћу вама показати!

— А шта ћете ми показати, рече Костић и црвен му се осу по лицу, ако не узмете новце на траг и не ушчините се целој ствари невешти, напишају изјаву у „Заточнику“, шта сте хтели са мном да чините...

— Та ви сте већ у клопки!

— Нећу штедити ни себе, настави Костић. Сваки зна, да сам сиромаш, па кад у мене види новце, знаће, да ту нема много благослова.

Господин се трже на те речи, погледи Костића злобно, за тим пружи руку и покаже му врата. Костић се окрене и оде. С лакшим срцем нашао се на улици и одмах се упути опет у редакцију, која му је сад тако пријатна изгледала.

Господин је остао у највећем гњеву, зипарао је непрестано.

— То пашче да ми здере личину, викао је, а, то не сме бити. А онај ми рече, како је све у свом реду, како је овај пристао и да нисмо могли наћи бољег шпијона од тог голаћа. А, позваћу и њега на одговор. Зар је морао одати мене, кад сам му казао, да ћути! Шта то само мора бити? Какви су се врагови заверили против мене. А, морам дознати, па онда тешко теби, тешко вама свима.

Господин приступи звонцету и зазвони. Кад је слуга ушао, рече му, да одмах оде и да дозове писара Кнежевића.

Међутим је Костић седео у редакцији, блажен, што је дошао к себи.

— Боже мој, говорио је у себи, у шта сам хтео упасти! Да будем увода, шпијон, и то да доносим вести, које они људи преда мном говоре а и не слуте, ко их слуша. И био бих подлегао, био бих зацело, да се Милић није показао тако племенит. Они су новци код мене само преноћили, па су ме опет горели и пекли — целу ноћ нисам тренуо. Али мене је навела и љубав моја, да изневерим Милића. Надао сам се, бојан, да ћу моћи Љубицу задобити, ако се покажем с новцем — будала ја! Та та је девојка паметнија од мене! А ја, несретник... ах, нећу ни да мислим на крај. Но сад ми је лакше, сад — ма и не дошао до ње, остаћу веран себи самом. Још нећу смети погледати Милићу у очи. Замолићу га, да ми даде новац што пре, па да идем у Пешту, да се заријем у књиге и прекаљен да се вратим опет.

У то уђе Милић у редакцију, намргођен, с писмом у руци.

— Господин Костићу, поче, добио сам пре не-

колико минута ово писмо. Прочитајте га, па ми онда реците, шта је у ствари.

Костић узме писмо, али чим је почео да чита, пребледи и руке му стадоше дрхтати. Милић га је посматрао и само је тужно махао главом.

— Дакле? рече, кад је Костић прочитао писмо и обореном главом пред њим стајао.

— Немојте се срдити, поче једва, а пре свега немојте ме осудити. Ви знате, да сам сиромаш, да ми треба новаца. То су као дознали наши противници и почели ме облетати, и — јуче им је испало за рук м, те ме ухватише. Али ваша племенита понуда од јутрос доведе ме опет к себи. Данас сам вратио проклете новце, којима су ме већ купили.

Милић није говорио ништа, ћутке је слушао, шта му је Костић говорио.

— Поред тога, настави Костић и глас му је бивао све тиши и слабији, хтео сам и вас лично да изневерим. Слушајте ме само! Ја волим госпођицу . . . Љубицу Живковићеву . . . коју волете и ви . . .

— А! рече Милић.

— Да, ја је волим, настави Костић, и видећи, да је овако нећу моћи добити, продао сам се био, да временом, као свршен човек могу доћи до ње. Ја сам јој писао и писмо . . .

— То знам, рече Милић чисто потмуло.

Костић се подиже на те речи и погледи чисто уплашено у Милића.

— Ви знате, па сте ћутали! рече очајно.

— Говорите само даље! рече Милић.

— Шта имам још да кажем, одговори Костић . . . само још то, да после тих ствари нема за мене више места овде, и да могу напустити наду и на припомоћ, коју сте ми обрели.

— Што се првога тиче, рече Милић озбиљно, то имате право, јер сте проиграли моје поверење; али што се другог тиче, то не стоји тако. Ви ћете припомоћ добити, али морате ићи већ сутра горе у Пешту. Ваљда није нужно да вам кажем, да ће ово остати тајна међу нама. Спремите се за пут, а ја ћу сутра у јутру овде бити, да вам предам новац, да можете ићи. С богом.

После тих речи окрене се Милић и оде из редакције. На вратих се нађе с Лазићем и с Поповићем, који дођоше, да прегледе коректуре за су-трашњи број.

Није ни Костић остао дуго у редакцији. На брзо сврши свој посао и оде, да се спреми за пут.

Сутра дан, кад је дошао у редакцију, затекне већ Милића тамо. Овај му ћутке изброји повећу суму и рече му само, да му напише признаницу. Кад је Костић био с њоме готов, предаде је Милићу.

Овај је мете у џеп и удали се а није Костићу рекао ни речи.

— Баш ме презире, рече Костић у себи, али сам и заслужио.

XVII.

У човечијем животу има тренутака, у којима му се чини, да га је напустио свет. Обично је повод таквом душевном расположењу обмана и то обмана у својим идеалним тежњама. И Милић је био у таквом расположењу. У зрелијем добу свом имао је два идеала: љубав и начело. Први је идеал исповедао узвишено, јер нарав његова није га навела никад, да у љубави тражи одушке својим осећајима. И према Љубици није осећао никакву другу наклоност, осим братску и тек кад је приметио, да је могућност ту, да Љубица може постати туђа, поче се у њему развијати осећање, које му је до сад било непознато. У исти мах, кад је почео осећати, да му је Љубица драга, у исти је мах и осетио, да можда не мора бити баш његова. То је било тренутно али напрасно и снажно осећање па у исти мах и разуверење. Шта је он од тог доба хтео и желио, о томе није имао доста јасног појма. Он је само толико знао, да му је Љубица драга ма да се бојао, да то призна самом себи, али да у једно неће бити његова.

Други идеал његов, начело, изражавао се у карактеру његовом, поглавито у политичном правцу. Свој је народ љубио искрено и што је год писао и радио, чинио је из чистог уверења, које се временом развило до сталног начела, од ког не би уступио ни за длаку, па ма наишле на њега ма какве непогоде, ма каква искушења. Он је мислио, да су и људи, који се купили око њега, истог начела, па како га је немило дирнуло, кад је дознао, да је Костић био у намери, да за проклети новац изневери свету народну ствар. Па тај исти Костић хтео је да му преотме Љубицу!

То разуверење тако је упливисало на њега, да је почео бити суморан, тако се развијало и јачало у њему, да је морао на неко време или потражити светски жагор или се повући у какав миран и усамљен крај, да ту са собом буде на чисто. И он је изабрао ово друго, опасније средство. Он није мислио у тај мах, да је самоћа слабак отров, који непрестано подрива и душевно и телесно здравље; он се хтео само да уклони па ма како било.

Расположење своје душе није хтео ником да повери, ни свом присном другу, Лукићу; само му је рекао, да хоће на неко време да се уклони и да се у тишини одмори, те тако да се спреми за још жешћи бој. Мислио је мира наћи у манастиру код

намесника Теофана, и баш му је пријатно било, што се у то доба нашао у Новоме Саду и Теофан. Саопшти му намеру а Теофан је радо прихвати. Милић му рече још, да неће бадава да се издржава у манастиру, него ће, пошто се не прима новац, манастиру поклонити неку суму као награду за стан и издржавање.

Теофан пристане на то и опрости се с Милићем, да спреми све за његово бављење а Милић ће за неколико дана доћи у манастир.

Од Љубице није хтео да се опрости, а и нашто, кад је она пошла другим путем, који није уједно и његов. Они се сад више не разуму и неће се никад ни разумети. А шта и да јој каже? Да ће ићи! Добро. Она ће климнути главом, пружити му можда руку и желити му сретан пут. Па какав ће онда изгледати он пред њом? Смешан, заиста смешан. Боље и не ићи . . . али Живковићу би требало казати нешто. Ех, сврнуће у дућан па ће се на брзо опростити, а најбоље би било, кад би се то десило онда, кад Љубица није код куће, јер лако се може догодити, да га Живковић пошље Љубици. Па шта ће онда? Казаће, да се мора журити на лађу, јер је већ јављена. Да богме да неће казати да иде у манастир а и Лукићу ће рећи, да о том не говори ником.

Кад је тако удесио план свој, био је мирнији. Редакцију преда привремено Поповићу а узео је једног свршеног гимназисту, да заступа место Костићево. Лазић и Машић обрели су му, да ће тако

радити, да лист неће јако осетити, што није у редакцији. Кад је све тако удесио, дође с фијакером до Живковићевог дућана и уђе да се опрости. Али Живковић није био ту, отишао је у штедионицу, и не зна се, кад ће се вратити. Милић преда своју карту и рече најстаријем спомоћнику, да га извини, али мора нагло ићи. Вратиће се тек за месец дана. Чим је сео у кола, ошине кочијаш коње и ови нагло пођу. Није Милић ни видео, да се на горњем спрату Живковићеве куће отворио прозор и да је Љубица погледала на улицу. Како се изненадила, кад је видела, да Милић излази из дућана и да је некуд отишао. Дуго је гледала за њим, и кад је савио у дунавски сокак, превуче јој се суза преко очију. Лагано затвори прозор, седе на столицу и дуго је тако остала.

— За цело иде куда, говорила је у себи, јер носи и сандучић собом. Па мени ни збогом!

И Љубица је оборила главу. Тако ју је затекао отац.

— А шта то би нашем Милићу? рече чим је ступио у собу. Зар је морао избрати баш последњи тренутак да се опрости? Зар смо ми тако страни? Знаш ли ти, куда је отишао?

Љубица је махала главом да не зна а рекла није ништа. Отац је погледа и поче и сам махати главом. У том јави служавка, да је ручак на столу. Ћутке су га довршили а за тим је Живковић отишао у дућан а Љубица у своју собу.

(Наставиће се.)

СУЛАМКА.

ЖАЛОСНА ИГРА У ПЕТ ЧИНОВА. НАПИСАО ФРАЊА КАЈМ.

ПРЕВЕО БЛАГОЈЕ БРАНЧИЋ.

(Наставак.)

ПРИЗОР ДЕВЕТИ.

Промена: Шума са изгледом на Јерусалим у дубљини. Вечерња румен. Десно натраг кућа Јефремова. У среди, напред, грдна, нешто узвишена теребинта. Око ове бусенова седишта. Лево земља прелази у високе врлетне стене са стрмим зидовима у дубљину. Старица Јефрем излази — води га Суламка а држи крчаг.

Јефрем.

Лагано, дете. — Како прија зрак!
Је-л', дан је још? О златни сунчев сјај,
Да сретан-ли је, ко га оком зре
И диви му се! Ја сам стар и слеп.
— Суламко, ја умрети не смедох,
И још се отех, да још видим сад
С Мирјамом шта је? Кам' теребинта?
Под дрво хајдмо, јер сам клонуо.

Суламка.

Ев' одморишта вашег, сед'те сад!
(Метне крчаг на земљу и помаже му).

Јефрем.

А и ти седи, па ми руку дај,
(она то учини)

Ти добро видиш, свуда погледај,
И чујеш добро — слушај сваки звук.
Еј, дете, што сам ја ти слеп и стар —
Бен не би нама зад'о рану ту.
А Симон нам је веран сусед наш,
Задужио нас вечно. — Ето, дете, ту
Сећасмо често ја и мати ти,
За бољих, сретних дана. Онај јек! . . .
Ал', бол и радост, све то прође, све.
Какво је небо?

Суламка.

Чисто, ведро свуд.

Јефрем.

А је-л' још дан?

Суламка.

Баш сунце седа сад,

И последње се ласте скупљају

На брегу. Камен, румен, сја,

А врх Сиона, мислиш, звезда је.

Јефрем.

Баш као и некад — лебди пред оком...

Хо! Шта је сад? Чух камен; је-л' то баџ?

Суламка.

Ја не чух, а од мрака не видим,

То коза ваља лупну у камен?

Јефрем.

Е, ко је сам, па слаб, без заштите!

Но Симон нам је веран пријатељ.

Да живи Јоил, да сам нисам слеп,

Да ниси и ти, рећи, дете још,

То не би нама Бен учинио —

Овако — ено! Чујеш неки смеј?

Суламка.

То дивљи голуб дречи у шуми,

Јер пролеће је, чокот зелен свуд,

Па голуб дош'о, гради гвездо већ

И виче, ваби...

Јефрем.

А ти учи сад

На судби своје сестре старије,

Да жени није добро без мужа,

Јер муж је само жени заштитник —

Да, ћерко моја, а ти...

Суламка.

Заштитник?

А шта ће муж ми, док је отац жив,

Мој све и сва.

Јефрем.

Ти, дете, не знаш то, —

Сав славом осут, виђен, поштован

— Та њега воли цар и народ вас —

Јероваам се враћа с победе...

Суламка.

К'о брату му се свагда радујем

И поздрављам га као сина твог,

Ал сам од сеје више не иште,

И нит' би им'о права.

Јефрем.

Шта ти знаш!

Суламка (скочи брво).

Сад и ја к'о да чујем неки баџ.

Јефрем.

Ха, то су! Дај помози, дигни ме!

(Устане, ослањајући се на Суламку.)

Суламка.

Сад храбро, бабо, неће бити зла!

ПРИЗОР ДЕСЕТИ.

Симон, Мирјама, пређашњи.

Симон (витлајући палицу).

Е, унук ти се враћа, Јефреме,

Захвали Богу!

Јефрем.

Тебе чув'о Бог

За ову вест. — Мирјамо, дај ми га!

На срце!

Симон.

Ујтру ћеш га љулати

На руци. Стрини ј' однет у кућу,

Да повије га. — О, па како зја,

Па гледи, па се баца ножицом!

Јефрем.

Та ја сам знао, знао, да је Бог

И праведан и благ — о, Бог је благ!

Почини ћерко, причај Мирјамо!

Дај, пруж' ми руку, врли Симоне!

(Симон му пружи руку.)

Па како? Причај! Збори, како би?

Симон.

Ван чуда ништа!

Суламка.

Сед', одмори се!

Мирјамо, причај!

Јефрем.

Да, говори!

Мирјама.

Шта?

Толика срећа после тол'ко зла

Онемљује. Нек прича Симон наш!

Он сам, мој бранич, мудри заштитник;

До престола ме одв'о и сам ствар

Расправљ'о с њима!

Симон (наслоњен на своју палицу).

Ман'мо до сутра!

Не ја; твој глас из срца завапи

Те зачу Бог а виде мудри цар —

Ал' сутра! Ман'те, сутра редом све!

Сад доста: ту смо ми и дете — сви.

Мирјама.

Већ не верујем срећном срцу свом —

Већ не верујем. Јадна Рахила,

Баш зло! Но што да злоби узаман —
Ал' ја јој праштам, кад сам сретна сад.

Јефрем.

Окрешите се; има-л' вина?

Суламка.

Па —

Је-л', сестро, како цар?

Мирјама (вамишљено).

Па како цар?!

То не знам ни ја. Престо висок, леп,
А на степених света разног тма!
И не видех их, уплакана сва —
Ја невинашце само тражах туд.
Док једном, гле Рахиле, нџа га,
О, како ми се срце тронуло,
Кад видех њу! Но сад је свему крај,
И шта бих — само кад је дете ту...

Симон (диже крчаг).

За унуково здравље, Јефреме,
Нек буде ваљан трубач! Гледај је:

(показује на Мирјаму.)

Све дете тражи — иди к стрини — ид'!
Почини мало, пут је био стрм!

(Мирјама оде у кућу.)

ПРИЗОР ЈЕДАНАЕСТИ.

Пређашњи без Мирјама.

Симон.

Шта, Суламка ме ништа не пита?
Ил' ваљда знаш већ? Он је можда ту?

Суламка.

А ко то?

Симон.

Где је! Славни борац, он!
Не претварај се! Шта ће румен та?
А ко то? Ко би други био он!
Е, сретна нево војна сретнијег:
Још не би нико тако код цара, —
Па бар да узе дара икаквог!
Пре вечера је иш'о улицом
К'о свладач Филишћана — Самсон сам.
У лишћу вас, под сабљом, оклопом,
На хату дичном, узда злаћаних,
Ми подигосмо дете — кликосмо: —
„Јеровоаме, сретно, живео!“
Да бог-ме, метеж, он нас и не чу,
К'о реком каквом људма опасан.
И сваг му пљеск'о, клиц'о поздрав леп.
А он тек језди, мисли: сан је то.

Суламка.

А како цар — де причај о њем што!
Је-л' збиља тако млад и паметан?

Симон.

Шта она пита! Хм! Ал' он је, да,
Малено наше чедо спасао!
Е, цар! Ко других људи тисућа,
Још уз-то млад па леп па — збиља, о!
Ја заборавих баш најглавније:
Трубача оног знаш, да-бог-ме знаш,
Сад година је, кад ти оно цвет,
Баш ружу, мислим, узбр'о — а ја чух,
За њиме хитних камен — сећаш се
Још, како си ме онда карала:
„Баш... ал' си... чудо, један цветак два!...“
Па ја сам дала, он је молио!...“
Но — онај трубач — оне очи знаш?

(Суламка пажљиво ослушкује)

Па чело, понда коса, витице,
Па глас, па стас — но јесте смешно сад,
Ал' онде мени чисто стаде свест. —
Не мишљах ваћи цара у оном,
Ког негда лепо — камом поздравих.

(к Суламци)

Да, сад се диви, ал' је тако. — А —
Хајд, стари, да вам причам читав суд —
Суд мудрог цара, редом целу ствар —
Наслони ми се, хајдмо унутра.

(Уводи Јефрема. Суламка, намишљена, подиже крчаг, иде за њима, па се с прага натраг враћа. Оставља крчаг на земљу и излази напред на поворницу.)

ПРИЗОР ДВАНАЕСТИ.

Суламка (сама).

И опет он је! Сан баш значи зар
Покаткад јаву? Снивала сам га,
Баш к'о што каже Симон — под круном —
На престо сео, пурпур, скиптар баш,
Наш дом се чудно створи као храм
Јерусалимски. П'онда дође он
И мене диже горе. Он баш сам?
Ај, срце моје, тад ти за смеј би —
А сад — сад вечно пратиће те плач,
Јер он је цар — а ја, ја — служим — ох!

ПРИЗОР ТРИНАЕСТИ.

Јеровоам (долазећи из дубљине). Суламка.

Јеровоам.

Је-л' дух то блажен, њен божанствен сен,
Што обноћ слеће на гроб оца мог?
Шта, ти, Суламко, па, куд бегаш, куд?
Од мене? Наш је онај тамо дом!
И ту су моји (Према земљи.) Оче, прости ми!
Суламко моја! (Она узмиче.) Куд ми бегаш? Стој!

Суламка (приступи ближе).

Јеровоам? Брат? — Добро дошао!

(Пружа му руку.)

WWW.UNILIB.RS
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Јероваал.

Па само руку? Што и уста не?
Е мачу, сад ћеш дуго да ми спиш —
Душмана немам сад — до себе сам.

Суламка.

Па хајд унутра!

Јероваал.

Мислиш! Нећу још;
Где тамо, већ се месец родио!
Је-л', шта ћу рећи јадној Мирјама
О несретном јој мужу?

Суламка

Грозно! Јест!

Но зато наћеш чедо невино.

Јероваал.

Мирјама има? Е, онда је бол —
Не излечен, ал као рана тек,
Што боли само, кад је дирнеш баш.
Ал шта је, ти не збориш? Ил је зар
Мој долазак ти прост и обичан —
К'о весник кад ти какав дође — не?
Земаљска једна срећо, Суламко!
Тако ти твојих уста ружичних,
Говори!

Суламка.

Шта ћеш?

Јероваал.

Не, још и боље.

Прозборићеш у часу одлучном!

(Из шуме се чују јасни рогови. Буктиње се појављују.)

Јероваал (радосно.)

Је-л' цар то?

Суламка (јакo узбуђена).

Хајдмо, да се сакријем!

(Хоће да бежи.)

Јероваал (задржава је).

Е јеси-л' дете!

Суламка.

Ја бих умрла,

Да њега видим — морам побећи.

ПРИЗОР ЧЕТРНАЕСТИ.

Ловци с буктињама. Мемнон. Соломон са свитом. Пређашњи.

Соломон (смејући се).

Шта, к'о што видим, ми смо страшни — а?

Јероваал (клањајући се).

О, господару, добро дошао!
Колике части! — Та је дете још.
Па тако брзо, тек што дођох ја!
Унићи ћемо таман заједно.

Соломон

Е да!

(Кад се окретоше, застаде Јероваал уједаред.)

Јероваал.

Но, царе, — што си обећ'о?
Суламко, ходи, пружи руку ми!

(Ухвати је за руку.)

Наступио је жељен, суђен час —
То нек је дар — поклон' ми овај створ!

(Суламка се стресе.)

Соломон.

Суламка баш ни речи?

Суламка (борећи се).

Шта бих, шта?

Јероваал.

Што ћутиш сад?

Суламка (загушено).

Је-л' твоја заповест?

Соломон (живо).

О, никад нема заповести ту:
Где срце бира, оно говори!

(Суламка се отргне и падне ничице пред цара.)

Јероваал.

Шта то сад значи?

Соломон

Устај, девојко!

Суламка (страсно).

Ником ме, царе, не дај, никоме!

Соломон.

Не збори тако љубав. Побро, чуј:
Ту није силе. — Јадно дете ти!

(Дигне је.)

Суламка (занесена у страсти).

Ти смеш, и за то носиш крунин сјај,
К'о сунце да те оком прати свака.
По каткад буде, збациш пурпур свој,
Од шале можда узмеш хаљину
Свог роба — ал си и тад светли цар,
И тад си свима звезда божанска.
Не мораш, дакле, јад познавати
Ни изгубљени наџ, што будиш сад.
К'о прах са ногу све нас стрести смеш,
Ал' једно, царе, ни ти не можеш,
Приморати нас и поклонити —
Од човека бих смрт пре грлила!

Јероваал.

Та бунца.

Соломон.

Ма да читав говор твој
Ни у пола ти нисам схватио —

Ал видим, да те морам штитити.
Од срца жалим, Јеровоаме мој;
— Јерусалим је лепих мома пун,
Па дођи једном, буди мени гост —
Заборавићеш вечно овај час.
На Суламку баш немаш права ти!

(Цар и сви окрену се кућици.)

Јеровоам (хитлено).

Шта, немам права?! Стан'те! Је-ли ти,
Зар тако памтиш онај кобни дан,
Кад но те гуја једном напала
Па ја те спасох! Беше у јутру,
Ти браше цвеће — кад ал змија ту —
Баш руку ти је стегла! Не знаш сад?
Побледела си онда као смрт,
Јеровоам те само спасао,
Подметнув змији своју руку сам
И испив хладно отров из ране.

(Суламка му прилази.)

Не збори — већ си доста казала.
Све речи скупи, којим' тепа свет,
И покушај ме њима блажити —
И опет ћу ти рећи — лажна си!

Суламка.

Јеровоаме!

Јеровоам (огорчено).

Знаш ли змију, је-л'?

Соломон.

Не познајеш је — хајдмо у собу!
(Уводи Суламку унутра. Мемнон са буктињашима улази
за њима)

ПРИЗОР ПЕТНАЕСТИ.

Јеровоам (удари се по челу).

Ил' да-л' ме змијин ујед опио?
И то је невин поздрав! Подсмех пре!
„Не познајем је“ — тебе сада знам.
Ил сан је био — па се будим сад?
Шта беше оно — круна, пурпур, сјај?
Па прах, што он са ногу стрести сме?
Тек њега видиш, имаш очи за њ,
И звезда ти је, велиш, божанска!
О, сраме! Је-л' то гром у срцу мом?
Ил стара слутња, што се смешка сад?
Ил' за то ли је тако љубазан?
Зар за то самном тако њежан, благ?
Лепота њена! Грозних мисли, ох!
С тог тако њежан? Помахнитаћу —
То оцу гроба тресе поново —
Ох, закљичем се мржњом заспадом!
Ил ја да будем стрелама ти циљ?
Је-л', царе, моје срце?! Оте свет!
— Још не верујем, не видим још то,

(Окрене се кући.)

Ал' држ' се, горда главо, буде-л' што!

(Наставиће се.)

НАЈСТАРИЈЕ СРПСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ.

IV. Л Е Г Е Н Д Е.

(Наставак.)

од човечији можемо поделити по његово
говору у три разреда. Ми ћемо се задр-
жати само код једнога од тих, кому при-
падају индоевропски народи, а то су:

- 1) Аријци (Индијанци), Бактријанци, Пер-
сијанци и т. д.
- 2) Грци и Латини.
- 3) Словени, Германи и Келти.

Сва та племена и народи говорили су и го-
воре индоевропским језиком, па су се некад, ка-
да беху у заједници, могли и разумети.

Па не само да су једним језиком говорили,
него су, чинећи једну народну целину и мал не
и једнако веровали и мислили.

Споменусмо, да су и Словени лоза тога ве-
ликога индоевропскога племена. Додамо ли још,
да ћемо на тој Словенској лози наћи листак,
на ком је име српско, онда смо тако нашли

и Србе у тој великој заједници; нашли смо их
у заједници са: Индијанцима, Перзијанцима, Гр-
цима, Римљанима, Германима и т. д. То су да-
нас доказали учени људи, испитујући и упоре-
ђујући језике, којим говоре сви такви народи,
па су нашли и песама и прича, које су садр-
жајем својим тако сродне код индоевропских на-
рода, да их морамо покупити у једну целину и
помислити, да су сви ти некад једно били.

И ми се латисмо таковога посла, да у не-
колико овакових српских народних песама раз-
гледамо садржај, па да потражимо, не би ли
њему налик нашли у којег другог народа, код
кога би се сачувала много древнија прича, која
би нам својим садржајем протумачи-
ла нашу народну песму.

Латимо се дакле одмах тога посла.

Кад добро прочитамо поменуту песму: „Све-

ци благо дијеле“ и размислимо о садржају њезином, истиче нам се двоје у њој.

Прво је подела блага међу светитељима, а друго је казна божија, која постиже грешан свет.

Ево стихова у тој песми, којима се казује, како деле благо светитељи:

Мили Боже! чуда великога!
Или грми, ил се земља тресе!
Ил' удара море у брегове?
Нити грми, нит се земља тресе,
Нит' удара море у брегове,
Већ *дијеле благо светитељи*:
Свети Петар и свети Никола,
Свети Јован и свети Илија,
И са њима свети Пантелија;
Њим долази Блажена Марија

Њој говори Громовник Илија:
„Сејо наша, Блажена Марија!
Утри сузе од бијела лица,
Док ми овђе благо под'јелимо,
Отић' ћемо Богу на диване,
Молићемо Бога истинога
Нек нам даде кључе од небеса

Када свеци благо под'јелише:
Петар узе винце и шеницу
И кључеве од небеског царства;
А Илија муње и громове;
Пантелија велике врућине,
Свети Јован кумство и братимство,
И крстове од часнога дрва;
А Никола воде и бродове
Па одоше Богу на диване
Молише се три бијела дана
И три тавне ноћи без престанка.
Молише се и умолише се

Прочитавши овај део песме истичу нам се имена светитеља, која су нам сва позната, јер их празнује света наша православна црква. Наш народни песник, који нам представља сам српски народ и његово религиозно чувство, које опева песничким даром својим, пева уједно, да ови светитељи деле благо овога света, те је сваки господар од свога блага. Један управља громом, други врућином и жегом, трећи водом и т. д. Што који усхте, оно и учини силом своје власти.

Ми се данас молимо једному и истиному Богу, ако желимо да буде кише, да престане

киша, да роди рана и т. д. Ал у овој песми, као да осим правога Бога има још и других Богова, од којих би морао човек молити сад ову, сад ону милост, јер је та у њиховој руци, јер они поделише благо, па сад је једно овога, а друго онога.

Ми се и данас додуше молимо овому или оному светитељу, да се моли Богу за нас, да нам Бог учини милост своју. Ал нам из ове песме ипак ови светитељи излазе моћнији и силнији, та они дрмају својим благом и расположењу, па нам га и дају и одузимају. Немамо ли дакле ту посла са више Богова, са многобоштвом, које ми данас не исповедамо, јер верујемо у једнога и истинога Бога, који има у рукама небо и земљу и све што видимо и невидимо. Кад је дакле тако, може ли бити другачије, а да не помислимо, да би ова песма својим садржајем морала допирати до оних древних времена, када бесмо још у својој старој претхришћанској вери. Није ли нам зар слободно помислити у овој песми на старе наше богове, које у хришћанска времена заменише наши светитељи које спомиње ова песма. Па завиримо мало у нашу претхришћанску веру, коју би могли по времену поделити у двоје, јер је нека разлика у бићима божанственим, које је морало бити у предисторијско наше доба, када сви Словени беху у заједници са арским народима, а морала је опет бити у историјско нам доба, када се Словени оделише од тог великог племена — арских народа. У опште ћемо рећи, да нам сва предања, која нам се сачуваше, с едоче, да је прва вера код Словена, као и код других арских народа почела тим, што су обожавали природу, и све оно, што се у њој појављивало. Сви знамо, да појаве природне највише потичу с неба, на којем гледамо и слушамо јарко сунце, сјајни месец, сићушне звезде, светлу муњу, страшну грмљавину, с неба нам долази киша, с неба и суша — с неба очекујемо свако добро. Сви ти појави небесни јако задиру у живот рода људског на земљи, јер од њих зависи и добро и зло, које може снаћи род људски. Није ли дакле вероватно, да је род људски са страхом и поштовањем морао погледати на те појаве, који су силнији од њега, а није ли још јасније, да је још више мислима својим помишљао на једно биће, које дрма небом и свим оним, што је на њем; већина учених људи мисли, да би се то божанствено биће звало Сварог, а то би опет значило небески свод. Овога су бога називали Руси и Полабски Словени Сва-

рох, Чеси: Свебох, или Својбох, које се име и данас местимице сачувало. Додамо ли тому и наше: „мајка зеља“, онда би добили исто, што у Грка: Уранос и Гаеја а то опет значи: небо и земљу. Оваково схватање божанствених бића досиже у прву добу, предисторичку, када сви арски народи беху у заједници и једнако вероваху. Па као год, што су ови доцније имали више богова, у којима су оличени појави дела једнога бога, тако и код Словена постаде од једног бога више богова, те је сваки тај имао своју функцију, а све скупа функције беху допре оличене у једном бићу, које је дрмало свим појавама природним, које је опажао род људски. Овде мислимо посебице арске народе, међу њима и нас Словене. Да видимо у кратко како је са вером код неких арских народа. Стари Индијанци су у своја прва времена поштовали природу и њезине појаве, који су по човека били повољни и неповољни. Само нису мислили за те појаве, да су то баш богови, него да су нека виша бића снажнија од људи, па су се старали, не би ли им били у помоћи, а веровали су да има добрих и злих бића светлих и мрачних. Они су људима од добра, а ови од зла, најстарији и најмоћнији светли и небесни Бог је био Индра, који је живео у небесним висинама, а ужасно оружје му беше громовна стрела а то је муња. Он беше бог плавога неба. Нуз њега су били Марут и Вају, брзи ветрови, који му помагаху разгањати црне облаке, којима је најсилнији Вритра небо помрачавао. А најстрашнији од богова ветрова ма да су ови добротвори роду људском, јесте ужасни урликало Рудра, који иде пред Индром, кад овај хоће да покрене буру, која доноси собом плодносну кишу, коју опет хоће да задрже зли и човеку непријатељски богови. Међу боговима светлости поштовали су Индијанци осим Индре зорину румен на небу а звала се: Ушас, кћи сунца и неба, која је отварала врата небеска и излазила је кроз њих на колима а у њима су биле упрегнуте црвене краве. Поштовали су бога сунца, којег заваху Сурјом. Његова су кола вукла седморо црвених коња. Њега су поштовали и у разним именима, или као бога, који производи и рађа (Савитра), или као бога, који рану даје. У старих Индијанаца беше још један бог богова, бог, који је и над Индром царовао, бог врло силан, који се зваше: Варуна. Он је свет створио и дао је вечите законе које морају слушати не само људи, него и сами бо-

гови. Он је звездама пут одредио и свакому бићу својство. Пазио је род људски како живи, живи ли по правди или греша, а оне који би законе прекорачили, казнио би болешћу, па и смрћу, опраштао је онима који се кају, тешио је у бризи и невољи. Он је управо био једини бог, каквога ми себи данас замишљамо. Народ га опет за то није могао јасно схватити и разумети, него је помишљао више на оне богове, којих су дела осећали.

У кратко да још једанпут рекнемо: Стари Индијанци су обожавали природне појаве, па су у њима себи замишљали виша бића, као нека божаства, а имали су ипак једнога врховног бога — богова.

Као год код Индијанаца, тако исто и код другог арског народа: Перзијанаца наићи ћемо на идеју о јединому силному богу, који је створио небо и земљу и оно што је добро за људе. Тај највиши бог звао се Ahura-Mazda Ahura значи господара а Mazda мудраца. Онога дакле, који много знаде, многу мудрост и моћ има — то је свемоћни бог. Из те бактријске речи постала је доцније персијска реч: Ормузд Аурамазда је невидими бог. У почетку је створио шест виших бића и та је себи као бесмртна придружио. Та су бића за добро. Ево их: добри дух, чисти, краљевство које се пожелети може, потпуна мудрост, здравље и бесмртност. За овима су нижа бића или као неки богови: бог сунца, бог ветра, духови воде, ватре и звезда. — Било је и бића зла. Но о свем том доста, јер из овога што до сад споменуемо из веровања и овога члана арске породице, дознајемо да је и овај народ поштовао природне појаве и њих обожавао, замишљајући у себи поједина дојанства која управљаху тим природним појавама, а врх свега вероваху у једнога врховнога бога-богова, који је све створио.

Највиша веровања у природну моћ и њезине појаве, које су оличене у виду божаства наићи ћемо код још једног арског племена, код грчког народа.

Стари Пелазги, а ту мислимо прастаре Грке, са страхом су поштовали природу и њезине појаве. Из ових створише Грци доцније виша бића, богове, којима дадоше имена.

Најстарији богови били су Уранос, а то значи небо. Он је муж земљин, коју замишљаху као богињу, и кад ову својом топлотом и влагом овлажи небо, рађа она друге створове. Други бог беше Кронос, кога светкова-

ху као бога жетве. То ће бити, да је исти онај бог Уранос (неба), али само онда, када силом својом чини, да све што је на земљи сазрева, и усавршује се. Напоследку је трећи бог Зевс, а име му значи светло небо. Он је прави и стари народни бог свега небеснога благослова, и свега небеснога господовања. Он је садањи свет удесио онако, као што треба. Мисли се да су најпре овога као свемоћнога поштовали, па из тог богоштовља, да су потекли: Уранос и Кронос.

Кад је небо влагом (кишом) својом овлажило земљу, роди ова нека чудовишта, која

Грци називаху именима: Уранида (Урановића-деца Урана, т. ј. неба) Титана, Гиганата, Циклопа. Све скупа не значи нам ништа друго, до ли оличене природне силе и појаве: сунце, месец, зора, муња, грмљавина, море и т. д. Кад је дошло доба борбе, која се изродила међу боговима, због тога, ко ће управљати светом, да ли Кронос или Зевс, разделише се други богови у два табора, те једни пристадоше уз Зевса, који одржа мегдан и њему допаде највиша моћ, а уз њега беху и остали богови, који поделише свет, те један доби ово, а други оно благо. (Наставиће се.)

Л И С Т И Њ И

Г Л А С Н И К.

(Стогодишњица цркве у Карловцу.) На летњи Никољдан, 9. маја о. г. славила је српска православна црквена општина у Карловцу стогодишњицу тамошњег храма св. оца Николаја. У очи св. Николе било је у цркви бденије уз пуцање прангија а осветљена је била школа, општинска и парохијална кућа. На дан св. Николе била је свечана служба божја а после службе ишла је литија из цркве у школу, где се отворила плоча-споменица Сими Скелеџићу, главном оснивачу српске школе у Карловцу и именик општинских добротвора. За тим је била говба у народном збору а у вече беседа с играчком

ПОЗОРИШТЕ И УМЕТНОСТ.

(Двадесетгодишњица песме „Naprej zastava slave“.) 4. маја о. г. било је једно двадесет и пет година, како је честити Даворин Ленко компоновао песму „Напреј, застава славе“ — која се по свем славенском свету пева. Први се пут певала та песма 10. октобра 1860. у Вечу на славенској беседи

(Ладислав Мијержвински у Будим-пешти.) Чувени Словенин (Пољак) Мијержвински ступио је на позорницу пред публику будимпештанску 3. (15.) маја у вече у улови Арнолда Мелхтала у Роснијевој „Вилхелму Телу“. Стајит, леполук, широких прсију, развијене мускулатуре а витак. С места је задобио симпатију слушајала а особито слушајала. Но то је све како тако, та етрана: али кад је почео свој приказ, ту је и симпатија и пажња, и оданост и да рекнем: љубав читаве публике била на његовој страни. Чудновати глас, досижући до преко високог тамо с, пуна је и углађености и мекоће, и снаге и сигурности! Места тамо горе (h, c, cis) пева као од шале, па кад мислиш најзад, да је на врхунцу, а он се вине још више, те се титра висином; глас му је чист, мек, љубак као ањџеоски глас са висине даљбе... Нарочито се узнео у дујету (II. чин) са Матилдом. И он и драга му очараше публику, те је навала од пљескања одјекивала као итлени таласи сред буре. Морам рећи, да је гђца Ella Russell и лепа појава и дивна певачица. Своју романцу испред дујета приказала је са толико уметности,

лепоте и милоте, да се изненадио аудиторијум. Тим је већ осигурала све даље приказивање. Очекивала је публика жељно да чује и терцет. У том терцету се требао опробати славни уметник још у изразу јачих осећаја; требао се показати у драмском приказу. Богме се није нико преварио! Није то био само певач пред нама; није био прост приказивач жестоких привора: за дивно чудо је, како је верно представио својене особине певача-уметника-приказивача, тако да је публика занемиле не дишући на тај истинити верни приказ пишчеве намени и композиторове вештине. Да у кратко још поменем главније особе. Мариано Radilla је приказао Тела са пуно рутине; а ова је допунила, где је глас доста испевана већ певача малаксавао. Чистим звонким сопраном пристаје међу одличније певачице гђца Anna Hauser у улови Телова сина Гемија. Остали су још допринели, да представа буде каква треба да је Кор је омален али ваљан. Оркестар је надмашио техником сваки будимпештански. Славни Мијержвински примио је у другом чину два велелепна венца са богатим тракама. За време чинова је, као што сам споменуо већ, публика небројено пута одликовала уметника ташући и кличући посред чинова и на крају чинова. На завршетку представе изазваше га преко пет пута. Биће још три представе. Особито се очекује „Troubadour“, где ће уз Мијержвинског приказивати и славна певачица Lissa. Овдашњи листови се изражавају с великим признањем о Мијержвинском. Да богме да је и овде nulla regula sine exceptione! Не намеси целом свету колача! Ово у кратко о славном уметнику Словенину. Надам се, да ће Српство имати прилике да дозна много више о свему из пера ваљана; од човека, који прати сличне уметности са великим интересовањем и разбором. Л. . С.

КЊИЖЕВНЕ НОВОСТИ.

— Иваша је расправа: „O basnické činnosti Adolfa Heyduka“ (О песничком раду Адолфа Хајдука), коју је Карло Прокоп написао у славу педесетом дану рођења песниковог.

— У наклади књижаре А. Шторха сина изишла је неки дан прва свеска збирке, у којој су скупили чешки преводи грчких и римских класичара. У тој је првој свесци превод Еврипидове сатир-драме „Киклоп“ од проф. Јосифа Крапа.

Збирка ће под уредништвом професора Јована Квичале, Јосифа Крапа и Роберта Новака изаћи у шест свезака на годину а стајаће једна свезака 32 новч. претплата на свих шест свезака 1 ф. 70 н. а поштом 2 ф.

— Красну пољску народну повест о „Пану Твардовском“, пољском „Фаусту“, употребио је знаменити чешки песник Јарослав Врхлицки те је сачинио диван еп. Еп је тај изашао још год. 1881. у белетристичном листу „Лумиру“ а није се нашло никакве замерке. Но кад је на крају прошле године засебно изишла књига, конфисковало ју је државно одветништво из разлога, што у њој има преступа против јавног морала. Песник је апеловао против конфискации и прашки државни суд је пре једног месеца дана допустио, да се књига сме продавати.

— Дело: „Народи Аустро-Угарске“, које је у 12 свезака имало да изађе у наклади Карла Прохаске у Бечу и Тешеду и у коме су етнографски и културно-историјски описи појединих народа ове монархије, довршено је ово дана тиме, што је накнадно изашла друга половина друге свезке: „Немци у Чешкој, Моравској и Шлевији“ од Јосифа Бендела. — У једнаквостој је свесци тога дела расправа „о Србима у јужној Угарској, Далмацији, Босни и Херцеговини“ из пера Тодора Стефановића Виловског и као додаток расправа „о Бугарима у јужној Угарској“ од Гезе Чирбуса.

— Др. Ладислав Ретија у Будим-пешти написао је књижицу „Мађарски стил“, у којој афористично, али јасно и духовито разлаже, како је мађарским писцима и уметницима главна задаћа, да чувају и негују оно, што је још оригиналнога у народном животу, мишљењу и осећању, јер је и живот, а мало по мало и књижевност толико елементарна из туђих култура попримила, да је специфично мађарски значај потиснут.

ЧИТУЉА.

Чувени и славни путник др. Г. Нахтигал, који је много путовао кроз Африку, те тиме наше знање о том делу света јако повећао — умро је 8. (20.) априла на ратној лађи „Möwe“ а 9. (21.) априла сахрањен је на предгорју Палмас на западној обали Африке. Густав Нахтигал родио се у Ајштету код Штендала год. 1834., где му је отац био проповедник. Кад је свршио гимназију студирао је у Берлину, Вирцбургу и Грајфсвалду медицину и поставши доктором служио је од 1858—1861 као војнички лекар. Због здравља свог мораде године 1862. отићи из северне Немачке, где је оштра клима, те потражити какво станиште на јужној обали средњег мора. Прво оде у Алжир, за тим у Тунис; ту је као лекар-својевољач био у војни против побуњених горштака, по том постане лекар беја (владара) од Туниса. Кад је год. 1868. немачка влада наредила Герхарду Ролфу, да пошаље дарове краља Вилхелма шеику Омару у Борну, повове Герхард Нахтигала да се прими те мисије, што овај и учини. Он се тим пре могао примити тога посла, јер је скров познавао исламске обичаје и знао арапски говорити. Тако је Нахтигал пошао у земље, где дотле ни једног Јеврејца нога није крочила; тиме нам је открио нов свет,

науку и знање проширио. Шта је на томе путу доживио и дознао, може се читати у књизи „Sahara, und Sudan“, што је Нахтигал издао 1880. Тај је пут изгледао више као неки одважни војени поход а не обично путовање. Прво је отишао Нахтигал у Феван, по том у непроходну брдовиту земљу Тибести. Борио се и са природом и са грабљивим житињима тамошњег краја и напослетку је до тога дошло, да је једва утекао спасавши једино живот и своје папире. Тек у јулу 1870. приспе у главну варош Куку у Борну, те преда тамо султану земље те поклоне краља Вилхелма. Одатле је много ишао на све стране у суседне земље. Године 1872. оде тај одважни путник у Баххирми; но свој план, да одавде иде и даље на југ, да испита тамошње земље, није могао извести због болести. Најсјајнија и најзаслужнија епизода у његовом путовању јесте ход у Вадај, куда ни један бео човек није дотле био, осим дра Фогла, којег је тамошњи владар дао погубити. Да даље на југ иде, није му дала гровница. Када се враћао кући к Нилу водио га је далеки пут у скоро непозната Дарфур, североисточно од Вадаја, где је под окриљем неког принца-краља могао испитивати јевик и историју. Но због промене у влади, за тим због започетог непријатељевања са Мисиром на брзо мораде оставити ту земљу. Тако дође јако обилазећи 1874. у Кордофан, па одатле доспе до Нила и Картума. Пет година је путовао дакле Нахтигал кроз унутрашњу Африку, и с незнатним спомоћним средствима толико је дознао и испитао географски и етнографски државе у Судану, да се увек може мерити са оним, што су дознали Стенли, Ливингстон и Кameron у јужној Африци, који су имали иначе много више спомоћних средстава на расположењу. Новембра год. 1874. дође у Каиро, где га тамошњи Немци лепо дочекаше. Због великог штрапаца на толиком дугачком путу разболе се, те је могао тек године 1875. вратити се натраг у Немачку, где га дочекаше као победоносног војводу, који је стекао славе служећи науци. Године по том употребио је покојник на то, да спеше све, што је дознао по унутрашњој Африци а у исто доба био је председником географског друштва у Берлину. Када се године 1881. због познатих догађаја у Тунису указа потреба, да Немачка има тамо не само свога трговачког него и стручнога заступника, буде Нахтигал одређен за генералног конзула, те оде 1882 у Тунис, да брани тамо немачке интересе. Као заступник Немачке пробавио је Нахтигал две године у Тунису, где је велику услугу чинио својој домовини, и што је то могао с великом успехом чинити, има се приписати томе, што је добро и темељно познавао тамошње људе и прилике, те их тиме знао оценити као што треба, за тим што је био благе и помирљиве нарави, скроман и несребичан. Априла године 1884. буде одређен за једну мисију на западној обали Африке; крене се по том маја месеца прошле год. на пут на ратној лађи „Möwe“ у земље на гвинејској обали, откуда као што видимо не би му суђено, да се више врати својој кући и домовини. За собом је оставио леп спомен у својој отаџбини и у свету иначе, јер је својим заслугама на пољу науке стекао угледно место у низу унапређивача науке и знања људског.

А. М. М.

САДРЖАЈ: Моме одлетелом соколу. Песма од Љубинка. — Нигде свога. Успомена из детињства. Написао С—. — Равни путеви. Приповетка Милана Савића. (Наставак.) — Суламка. Жалосна игра у пет чинова. Написао Фрања Кајм. Превео Благоје Бранчић. (Наставак.) — Најстарије српске народне песме. IV. Легенде. Од проф. Ђ. Магарашевића. (Наставак.) — Листићи: — Гласник. — Позориште и уметност. — Књижевне новости — Читуља.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 ф. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 новч. на по године, 1 ф. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф. на годину. Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.